

LES IS SENSE PUNT*

Isa Tròlec

i la cosa més amarga i enutjosa
és que aquesta vida no acabarà
amb una recompensa
pels patiments suportats,
ni tampoc amb una apoteosi,
com a les òperes,
sinó amb la mort.

A. ΤΧΕΚΗΟV

I

La casa, vista des de qualsevol dels angles serpentejants i tallats a pic de la carretera estreta, semblava una senyoria envolta amb bolquers verds. Argilagues, esbarzers, cascalls, frígoles i falgueres ara; pins socarrats, oliveres i garrofers adés; palmeres –poques– llepades pels tebis raigs de sol d'aquell capvespre de finals d'estiu. I, com a dits erts mirant el cel, el verd negrós dels xiprers.

Restes del naufragi flotant en aquell mar d'herba: finestres esgrogueïdes, teules vermelles i el fum de la xemeneia blavenc. Sols trencaven la verdor insultant del lloc, les flors d'un dia dels rosers de Síria i les begònies blanques de la vorera del camí, en les últimes revoltes abans d'arribar als negres reixats de l'edifici.

*Aquesta narració obtingué el premi «Puig i Llensa» 1981, de Blanes. Fou publicada dins un llibre col·lectiu de difícil localització: *Tots els premis recull. Narració, 1965-1981*, Ed. Pòrtic.

El pare d'Aristides va baixar del cotxe. Amb pas calm i fred que no delatava els molts dubtes que li venien al cap ni l'angoixa que amartellava el seu cor, va anar cap a l'entrada. Va fer sonar la campaneta de ferro situada al brancal dret del portal. Un sec repic va omplir el silenci fins ara ferit pel soroll cansat del motor del cotxe i pels gemecs intermitents d'Aristides.

Un home d'una cinquantena d'anys, tot de gris, va obrir. El renou dels ferros, un colp de forrellat i una veu escanyada dient, sóc Pau, entren, varen donar pas a la marxa sondrollant d'Aristides damunt la grava del pati de la casa.

A un dels extrems del pati, gran i pla, hi havia un safareig sense aigua voltat d'arbres de pluja. A l'altre, un fossat ple d'arena i una bardissa amb geranis i baladres fets malbé.

–No hi ha manera de criar plantes... Se les mengen.
L'any passat vàrem plantar rosers punxosos.
Cal que els diga que no en va quedar cap?

Els murs de l'edifici conservaven, músties però, les flors escarlata, taronja i violeta de la immensa buguenvil·lea que amb abraç sord i definitiu solcava les pedres i els marcs corcats de les finestres.

Esglaons de marbre, verds també, la porta de roure, l'entrada. Sòcols de taulells blancs amb fulles i branques, cadires de vímet i la llum tornassolada de la claraboia, donaven a l'estança un toc de pulcra i modesta frescor que no es perdria al llarg dels corredors i els salons de la planta baixa de la mansió.

–Esperen un moment. Avisaré el senyor director.

El despatx del director era el contrapunt novell a tot un munt de formes i figures perdudes en un temps i presents en un espai, un sostre llis i blanc, allargant-se per les parets, matant arestes, donant a la peça una ascensionalitat on el cel –sòl blau– s'hi tornava terra.

–Els alumnes poden anar per tota la casa.
Aristides, no és aquest el seu nom? Aristides podrà trobar-se lliure.

El director, un home que no havia passat els quaranta, duia al davant del centre deu anys. Deu anys de sacrifici, deia ell mateix. Deu anys, els

mateixos que havia fet Aristides el darrer 31 d'agost, els mateixos que la finca, abans propietat d'uns terratinents, havia deixat de ser casa d'estiueig per a convertir-se en col·legi a la mort de la darrera hereva del senyor.

Els fills d'Indovina, l'hereva, no varen voler saber-se'n res, de totes aquelles propietats, lluny d'on vivien i costoses de mantenir. Així és com varen decidir de donar-les com a obra social per tal d'estalviar-se impostos.

–Durant el primer trimestre serà millor que no li facen cap visita. Cal que contacte amb els educadors i la resta de l'alumnat. Cal que trenque els lligams amb tot allò que li era familiar. Una parentectomia, si volen el mot científic.

El director, com solia fer des del setembre fins ben entrada la primavera, va encendre la pipa de cirerer. Amb la pipa als llavis, a l'ombra d'un bigotí minsament poblat, va obrir la finestra del despatx. La finestra donava a un hort de bergamotes, una extravagància o un luxe en aquella estranya casa. Les bergamotes untaven l'alè del vent de la boqueta de nit de perfums amargs que s'endinsaven per tot el despatx i, barrejats amb el fum melós del tabac, feien més difícil la respiració dels pares d'Aristides.

–L'únic lloc on no poden anar els alumnes és l'hort de bergamotes. De tota manera, el tenim tancat amb reixats de fil d'aram per tal que els alumnes no se les mengen. I... També hi ha una sèquia i clar...

L'hort de bergamotes va ser la darrera obra –mestra segons molts– d'Indovina abans de quedar-se reduïda al no-res. Concreció dels records d'un viatge al sud d'Itàlia quan encara les rendes li donaven per a viatjar. Una història d'amor, oculta, quasi prohibida, feta botànica. Un hort prohibit que sobreviuria l'Indovina i, potser, Aristides també.

Tot hi era present dins d'aquell hort de l'absència definitiva, on l'hereva soterrava les llàgrimes dels altres estius. (Un cel sorprenent, fang ressec pel sol, núvols color terra. Oculta la lluna, brillaven les unions ataronjades i en tornar a eixir, esdevenien de bell nou terra), i al que mirava amb els ulls ensorrats de qui no espera res més de la vida, els dies curts de l'hivern.

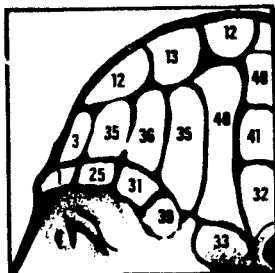
Ulls tèrbols d'Aristides, sense parpellejar. Ulls de vidre glaçat.

El director va tancar la finestra.

–¿Han dut la documentació que els vàrem demanar?

.OS marginados

septiembre - Octubre 1977 Nº 5 75 Ptas.

FRAUDE DE LA ENSEÑANZA ESPECIAL

El director, deixant recolzada la pipa sobre un cendrer verd, va fullejar papers mèdics, analítiques, exploracions, informes psicològics, cròniques d'altres cl·legis, diaris familiars i, a la fi, unes fotografies de quan Aristides va nàixer, va créixer.

–Els honoraris del centre poden pagar-los trimestralment i de bestreta a la secretaria, o, si els ve bé, ingressar-los cada mes per banc.

El director, pas calm i fred, va donar la mà als pares d'Aristides. Amb gest protocol·lari va obrir la porta i Pau va agafar la mà d'Aristides, qui no deia res, i semblava mostrar-se més que sorprès, absort.

Varen desaparèixer pel llarg corredor.

El director va acompanyar els pares a la sortida del centre, on el cotxe, descansat del llarg viatge, els esperava.

–No han de patir. Nosaltres sabem com resulta de violenta la separació d'un fill. És, com diria jo?, com una pèrdua simbòlica. Però al capdavall tot el seu sacrifici i el nostre no és més que un benefici per a ell.

Una estranya estrella de foc verd, arrimant-se a la terra s'hi va fixar, en aquell indret. Va davallar i el va escopinar de verd. Aquell lloc va deixar de ser àrid.

–Una última pregunta, curiositat només. ¿Per què li varen posar el nom d'Aristides?

–Coses de la meua dona. Records d'un viatge que ella va fer a Grècia quan va acabar la carrera.

–Aristides era una ciutadà d'Atenes, molt clar en fe i sapiència. Eren els temps de l'emperador Adrià. Va escriure l'Apologia, que, malgrat que no va donar els resultats desitjats per a la propagació del cristianisme, va aprofitar perquè els cristians no foren tan perseguits, o tan marginats.

El dia, gris després de la posta de sol, va anar omplint-se de parts obscures, sense arribar a ser negre del tot. Havia estat un dia trist.

Tampoc la nit no mostrava cap estrella.

I, com l'heura que quan arriba a la part més alta d'un difícil mur no cau, els pares d'Aristides feien esforços per no caure. Eren sofrits. I just això, en aquelles circumstàncies, els hi va aprofitar.

II

Taules metàl·liques, railite multicolor esquitxat de molles i molleriques, esvorancs a les parets, calç al terra. Un poal de plàstic, una granera i un drap gris esperant fer la neteja, foren els testimonis del primer sopar d'Aristides al centre.

Anaven als dormitoris a través d'un sòl lluent, sense saber com podia brillar, com no s'havia cansat dels eterns reflexos grisos dels uniformes dels alumnes, del vestit de Pau. Al centre, els canons de vestir també hi eren marcats.

Al final del corredor, abans d'arribar a l'escala que els duria al primer pis, on eren els dormitoris, podia contemplar-se, de dia, una vista panoràmica de la badia treta d'una targeta postal. Un camí ple d'oliveres tortuosos. Una d'elles amb cara de mamut, primitiu com els alumnes. Troncs pelats de pins sobresortint de les copes d'altres pins, deixant les pròpies copes lliures i cenyides d'aquell blau del cel que estaria vetat als ulls d'Aristides i de la gran part dels alumnes.

El dormitori era una gran sala amb lliteres de dos pisos a dreta i esquerra. Qui dormia a la llitera de baix, una vegada al llit, a dures penes podia incorporar-s'hi. Topava amb els molls del llit de dalt. Alçant-se una miqueta, podien veure's les estructures metàl·liques quadrangulars d'altres llits, molts o pocs. On en mancaven, era ja l'horitzó.

Túnels buits durant el dia, habitats de nit, tot peus i cames. Llençols heretats d'altres cursos, d'altres cossos. Tons groguencs i ocres estampant allò que un dia fóra blanc. Nus a les puntes indicaven on posar els peus. Taques de semen a llocs on, naturalment, no foren dipositades, rodolins rogencs on mai no havia hagut cap dona. Flassades marrons i blanquinoses amb milions d'éssers desitjosos d'agullonar.

Coixins de molts anys, capçaleres per a caps sense cervell, fàstic, lletjor, immundícia...

Cobertors fins, blau cel, enribetats de blau fosc, on es dipositaven els peus dels infants durant els moments d'insomni, el temps del desesper.

Pocs forats i molts però, poca vida i molta història.

Mentre dormien, els moviments automàtics d'aquells cossos, feien cruixir les lliteres. Dels matalassos superiors queien bandes de mantes, puntes de cobertors que destorbaven les visions laterals. Estalactites pomposes refregant-se en sòls de brutícia.

Molls rovellats.

Papereres, escombraries ja de per si, que de tant en tant s'encenien com els femers. I el foc, dins la nit tenebrosa, simulava una nova aurora.

L'alba, aquell dia, s'havia injectat melanina. Els tons coral·lins llepaven els espills dels lavabos on Pau rentava les cares lleganyoses dels infants, i els rostres de la menudalla, fixats als miralls, semblaven magranes a punt de badar.

Un parell de vegades a la setmana solien anar a la dutxa. Aigua freda, contraccions musculars. De tant en tant, aigua cremant, fumejar de cossos calents.

Sempre les taules del menjador estaven parades de la mateixa manera. Al desdèjuni, dinar –berenaven al pati de la casa– i sopar, tapets de plàstic esfilagarsats, gots de plàstic esmorrellats amb el pas del curs, ganivets de plàstic que no tallavaven, culleres també de plàstic. Rara volta hi havia forquetes. Pau deia que no aprofitaven per a res. Pocs dels alumnes sabien del seu ús. D'altra banda, els ganivets que tampoc no eren eines per a menjar, resultaven útils, deia el director, per a una descàrrega inofensiva de les agressivitats que els alumnes, igual que tothom, tenien.

Aristides va seure, sense que ningú li ho indicara –al centre les ordres eren limitades per la capacitat de comprensió dels alumnes i per les probabilitats d'execució–, al costat d'Andreu, el veterà del grup, que dormia a la mateixa llitera d'Aristides, al primer pis. Aristides va passar els dits per la vora de la tassa de plàstic. Va posar el dit índex dins la llet, i, suaument, se'l va llepar. La cara es va moure amb gest de rebuig. Va repetir el ritual amb la mà esquerra, i així, mà dreta, mà esquerra, mà dreta, plat, tassa, tassa, plat, la llet es va gelar. I Pau, calia prestar atenció a la nutrició dels alumnes segons manava el director, li la va fer beure d'un glop. Aristides va vomitar la llet i Andreu, posant-li primer la mà al front li va torcar els llavis després.

Els crepuscles matutins serien al llarg de l'any preciosos, lineals però, franges sobreposades de diverses tonalitats que mai Aristides no podria reconèixer, i que indicarien un nou dia, buit de temps.

III

La vida a l'internat transcorria entre intents desesperats de fer aprendre el tres, el quatre i el cinc quan el dos s'havia donat per impossible, i discriminar el groc del verd. La bona voluntat dels educadors aplacava un sentiment, que com el verd, inundava la mansió. No hi ha res a fer, venia a ser l'expressió senzilla dels pensaments del director, educadors, Pau i els pares dels alumnes. Cal fer alguna cosa, la resposta, que com les boires matinals, engegava els camins i desorientava el rumb.

Aristides, a les nou tenia la classe de ritme al cos, segons deia

irònicament Pau i que el professor anomenava de psicomotricitat. Aristides anava prou bé en bicicleta a casa dels seus pares i caminava per la barana de ferro del balcó de sa casa, cosa que, entre d'altres, va decidir l'ingrés a l'internat. Qualsevol dia caurà de dalt a baix, pensaven els pares. Ara, al centre, començava a alçar el braç dret, el braç esquerre, la cama dreta, la cama esquerra, sense saber, per això havien d'ensenyar-ho, on tenia la dreta i l'esquerra. Un esquema corporal tan malament organitzat era un problema per a altres aprenentatges, deia el professor sempre que tenia entrevistes amb els pares de qualsevol alumne. Aristides no va aprendre quina cosa era la dreta i quina l'esquerra, malgrat els esforços del professor. Sabia, però, sense que el professor li haguera dit res, on havia de posar-se el menjar, com engolir-lo, on li queien les llàgrimes, on trobar la mà d'Andreu quan li mancava ajuda. I Andreu, totes les nits, li deia:

-Dom, Aitide... Jo sóc Andeu...

mentre el tapava amb el cobertor de blaus. En acabant, nit rere nit, quan els llums de neó donaven pas a la lletosa claredat de la lluna en quart minvant, Andreu deia:

-Bona nit.

I aquestes paraules, bona nit, varen ser les primeres que Aristides va dir al centre.

Els professors tenien tanta inexperiència com vocacionalitat. Tota la bona voluntat d'un alumne acabat de llicenciar que creu que la teoria i la pràctica són quasi la mateixa cosa; tota la competitivitat amb ells mateixos, resultant de la inseguretat que els donaven cinc anys d'estudis estèrils.

Les classes eren baralles, bregues, uns dies; plors, renecs, d'altres. D'altres, un silenci impropï d'una classe de rehabilitació de llenguatge. El professor deia a, no se sap si majúscula o minúscula. Aristides tancava la boca tant de temps com durava la lliçó de la a.

La pronunciació del professor era d'allò més clara i correcta que puga imaginar-se. La a dels seus llavis, de la seua gola, sonava una a especialitzada, rigorosa, científica com deia el director.

Vist, passats dies i dies, que no podien amb la a, el professor va optar per començar de nou amb les úniques paraules que Aristides deia. Bona nit.

Plovia aquell dia i les condicions, cel negre, minsa llum, eren propícies per a ensenyar-li la vocalització de bona nit. La classe menuda i desangelada

tenia la ventilació d'un temple romà, d'aquells on solien fer-se sacrificis. Els blocs de pedra coberts de papers pintats que als ulls d'Arístides mai no podrien valorar-se estèticament. L'olor de les víctimes incinerades hi era substituït pel fum de tabac del professor. Els cantons sense angles no hi eren. El sostre, de plàstic, donava llum de tempesta a la planta rectangular. Plovia. Tronava. Els altres alumnes anirien a botar, a fer-se malbé els genolls, a remullar-se, a emporcar-se de fangs. Per les unions del temple romà entrava aigua i vent. Arístides, assegut contra una de les parets, ronyons humits, cabells mullats. El professor al mig de la planta rectangular, com un sacerdot, deia i tornava a dir bona nit. I Arístides, a poc a poc, anava allargant-se pel terra i cloent els ulls, arrupint-se com un embrió, i s'adormia.

IV

Com les ovelletes que s'emparen a l'ombra d'un arbre, Arístides cercava el seu. Un garrofer ombrejava pedres rectangulars, en cercle a la seua base, com una diadema barata. Tres oliveres, una d'elles mutilada a un parell de metres d'alçària, sense gemmes, sense brots. Un tronc sec, d'on naix, de les entranyes, un pi, més alt que Arístides. I un hort de bergamotes prohibit, inaccessible.

Les fulles dels pins, de les oliveres, dels garrofers, s'agrunaven amb el vent com els geranis i les margarides seques. Els teuladins s'aprofitaven de les olives madures ennegrides. Les gavines, entre ruixada i ruixada, atalaiaven els escombralls darrere els turons.

La casa, hi era a vora mar. Plovia. Fora, atzavares blavoses, plorant amb la pluja. Perfums de terres humides, fums, plantes mortes, arbres vius. Riures, mots, desil·lusions. Figueres amb figues fora de l'abast de la mà. Olives matxucades. Ossos entre gomes negres. Olives verdes als arbres. Pluja i set alhora. Boques resseques de xocolata, càries, baves marrons. Sota el llum asèptic de neó, crits, infants apinyats. Andreu i Arístides.

-Sóc Andeu.

-...

-Tu... Aitides.

-...

-Aitides.

-...

-Aiti...

-...

-A i ti...

-...

-A i...

-...

-A...

-A...

Andreu reia. Feia fred. Plovia a cànters. Aristides deia a. Reia.

-Ai...

-Ai...

Diluviava i tots dos reien. El director sempre feia notar que el fred fa riure i donava l'exemple dels morts de fred que es queden amb el somriure als llavis. El riure sardònic, deia.

-Aiti...

-Ai...

I per molts esforços que va fer l'Andreu per tal que Aristides diguera el seu nom complet, només va obtenir com a resposta una ai.

El centre era ambigu i original. El gos de Pau es deia *Nord*. La gossa del director, *Nord* també. De bon matí els ànecs esperaven els xiquets i mentre aquests passejaven, aquells menjaven les restes dels aliments que assomaven dels poals rovellats. El centre, a més, era destructor.

I com que la intel·ligència d'Andreu no li donava per a tenir ni mesura ni control, va gastar hores i hores, dies i mesos per tal que Aristides diguera el seu nom. Els resultats varen quedar com a l'inici, un ai, entonat segons moments, des del plaer a la més obsoleta desesperació.

Així és com va canviar de tàctica i va pensar de dir-li el seu propi nom, i les lliçons, amb cara d'interès, segons el director, eren contínues. Sóc Andeu s'hi convetia en una lletani sense resposta. Andeu a mig dia, Andeu de nit. Andeu de camí. Andeu sota la pluja. Andeu amb les calmes de gener. I la primavera amb Andeu. Bregues i baralles, somriueres i plors muts. Sóc Andeu. Ai. I quan Aristides deia ai, Andreu li agafava la mà i, estrenyent-la, li somreia. I tornava a dir: sóc Andeu.

La lluna creixent del mes de maig entrava per les finestres, obertes de bat a bat. Andreu ja no posava el cobertor ni les mantes a Aristides, i com sempre, abans de pujar al seu llit, li deia bona nit.

Una nit, mentre les fustes de la finestra repicaven contra el mur, Aristides, es va despertar sobresaltat i va dir adéu. Andreu aquella nit dormia. Aristides, sol, es va aixecar del llit, i, agafant la mà d'Andreu, va repetir: Ai, adéu!.

V

El final de curs era a prop. Al centre, com a qualsevol escola normal, donaven els premis al millor comportament, als rendiments més evidents. Aquell any els professors varen, per unanimitat, donar el premi a la millor conducta a l'Andreu, per la col·laboració amb els educadors, va dir el director. El millor rendiment per a Aristides, que havent entrat sense dir cap paraula havia millorat de tal manera que havia après bona nit, adéu, ai, que indicaven, segons va dir el director que tenia assimilat el pas del temps i la presència i absència de personatges significatius en la seua vida, així també, ai, era un mecanisme d'alarma de gran utilitat per a la vida quotidiana. I amb les paraules del director, els aplaudiments dels educadors i la indiferència dels alumnes va acabar el dinar dels premis. En acabant, els alumnes es varen dedicar a jugar amb Aristides, qui, davant els puntellons, pessics i ensucraments, sols dei, una i més vegades, ai. I de tant en tant, un crit, gemec de força amb un sol contingut: adéu.

Amb la frescoreta de la muntanya, la humitat de la mar i la posta de sol púrpura arribaria, d'aquí a uns dies, la llibertat provisional.

Els professors, al pati gran de la casa, bevien i parlaven dels projectes del nou any, dels problemes econòmics, del balanç del curs a punt d'acabar.

Nord i Nord, en un dels racons del safareig buit, llepaven els seus cossos, sense que ningú se n'adonara. gemecs animals que se n'anaven amb el vent d'aquell capvespre de presagis d'estiu.

L'Andreu, feliç ell, amb un diploma, que mai no llegiria, a les mans, va agafar l'Aristides i amb la lleugeresa que donaven aquells cossos infantils, varen, sense fer-se cap mal, entrar, traspasant els reixats de filferro punxós, a l'hort de bergamotes. Feia calor. L'Andreu, premi a la millor col·laboració, va dir, juguem a la gallineta cega. I amb la cinta del diploma va embenar els ulls d'Aristides que no va dir res. L'Andreu va intentar agafar dues bergamotes, i, com que era un alumne avantatjat segons deien tots els educadors, hi va reeixir.

La nit era clara. La lluna plena besava els arbres i les ombres argèntiques anaven suaument fent angles, arestes, dibuixant fulles, brancams, copes i figures que l'endemà s'esvairien.

Pau, veu escanyada més que mai, va entrar al despatx del director.

Tremolant, va dir: Ofegat a la sèquia. Ulls embenats. Cal despertar els altres?

VI

Els darrers crits d'Arístides repicaven a mig vol al llarg i a l'ample de la mansió. Adéu, adéu... ai!

L'Andreu entrava al despatx del director. No em parla ja. M'ha dit adéu, adéu. Li he dit si no volia jugar a la gallineta cega. No m'ha contestat. L'he tret de la sèquia i no ha dit ai... Jo el volia. Només l'havia deixat per a anar a collir tarongetes. Una per a Aitides, una per a mi. No m'ha dit res.

L'illa semblava un immens paraigua obert un dia d'estiu. Els pares d'Arístides varen parlar amb el director.

–Un imprevist. Un deplorable imprevist. Però ja saben com són... Hem d'acceptar la realitat. Tal vegada haja estat millor per a ell. Ha deixat de patir. I per a vostès...

Va encendre, ja passada la primavera, la pipa de cirerer. Feia calor. La finestra del despatx, tancada amb pany i clau.

–Mai no entendrem aquests éssers. Viuen en un perill constant i no gens conscient. Són, com els hi diria?, són com les lletres mancades d'un accent, com les is sense punt, pals solitaris que qualsevol vent bada, s'enduu.

El soterrar, dins d'aquell paratge d'un altre segle, dins aquella vegetació ostentosa, semblava un soterrar romàntic, va dir el professor de rehabilitació motòric, un soterrar anglès, hi va afegir el director. Les plomes blanques al cap dels cavalls que camejaven mentre els infants, camisa grisa, pantalons grisos, darrere el fèretre, marxaven sobre la grava del pati ample, llis, de la casa on, pocs dies després, no quedaria cap record. Les finestres esgroguèides serien aliment per als corcons. El safareig s'ompliria de brossa. Els geranis floririen, abandonats, com tots els anys. L'hort de bergamotes seria voltat per murs, on les buguenvil·lees i les heures mai no serien. Les lliteres dels dormitoris tornarien a viure un altre any. I les gavines, qualsevol alba lineal, qualsevol capvespre grana, solcarien el cel blau que mai no havia conegut Aristides.

L'illa seria per sempre un immens paraigua negre obert...

Solstici d'hivern '80